

ילד הסובל במשך שנתיים מגידול סרטני בגזע המוח, נותח פעם והושתלה אצלו צינורית לניקוז הנוזלים, לאחרונה הילד נהיה שרוי בחוסר הכרה ומחובר למכשירי הנשמה, והרופאים רוצים לנתחו שנית ולהשתיל בגולגולת צינורית חלופית שתנקז את עודף הנוזלים מחללי המוח אל תוך הקיבה, ואם הילד מתנגד לכך מתוך הכרה שגורל בנה נחרץ ומתוך רצון לקצר את סבלו, שלפי דעתה הניתוח יאריך את סבלו ויאריך את יסוריו. האם לפי הדין יש לתת לו טיפולים שאולי יאריכו את חייו לזמן מה.

(א) לדעתי דעת תורה בזה היא, כי הצדק היה בזה עם אבי - הילד שהסכים להמלצת הרופאים להשתיל בגולגולת של הילד צינורית חלופית שתנקז את עודף הנוזלים מחללי המוח אל הקיבה, ולעשות כל מה שאפשר כדי להאריך את חייו העצמיים.

ואם - הילד שהתנגדה לניתוח מתוך הכרה שגורל בנה נחרץ, ומתוך רצון לקצר את סבלו, לא צדקה בהחלט. והחלטת שופט בית המשפט בשיקגו שהחליט כי יש להפקיד בידי האם את כל ההחלטות על הטיפול הרפואי בבנה, וכי אין לנתח את הילד או לתת לו טיפולים שאולי יאריכו את חייו, אין לה כל חלות לפי דין תורה, והיא בניגוד גמור להלכה הישראלית.

פוק חזי הלכה מפורשת בשו"ע או"ח סי' שכ"ט סעי' ד', דמחלין את השבת אפילו על מי שמצאוהו מרוצץ אינו יכול להיות אלא לפי שעה ע"ש. והמרוצץ הזה הרי בודאי ע"י הגשת הטיפול לחיי השעה שלו יאריכו ע"כ ג"כ את סבלו, ובכל זאת יש חיוב לעשות מאמצים להאריך את החיי שעה שלו ככל האפשר, ואפילו אם זה כרוך גם בחילול שבת.

ועוד זאת, דהארכת חיים קצרים וקשים כאלה הוא לא רק כדי שע"כ ישמור שבתות הרבה, וגם לא מפני שיוכל בהם לעשות תשובה ולהתודות וכיו"ב, אלא מפני שיש חיוב כמטרה בפני עצמה לתת קיום של חיים לאיש יהודי ולו הקצרים ביותר, וגזירת תורה היא של והשבות לו, אבידת גופו. וכדמבאר המשנ"ב שם בביאור הלכה ד"ה אלא לפי שעה, את ההלכה הזאת, שהוא לא כדי שישמור שבתות, וגם לא כדי שישוב בלבו ויתודה בחיי שעה אלה, כי אין הטעם בזה מפני דחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצוות, אלא דחינן כל המצוות בשביל חיים של ישראל וכו', ושעל כן ברור דאפילו על קטן מרוצץ נמי מחלין אעפ"י דלא ישמור שבתות, גם לא יתודה ולא יבוא לכלל גדול אעפ"כ מחלין, וכמו"כ, ה"ה חרש ושוטה אע"ג דאין בני מצות, מ"מ מחלין עליהם וכו' יעו"ש. ואם ככה בשבת, מכש"כ שיש חיוב על כך בימות החול לעשות מאמצים להציל גם שכאלה, ולהשיב להם חיות עצמי ולו לחיי שעה בלבד, וגם לרבות אפילו כשזה כרוך בסבל.

אם כן איפוא העתק של זאת ההלכה הפסוקה בשלימותה מעותקת בהחלט וחלות לה גם על כגון נידוננו, ואין להשיג בזה על ידי נשים רחמניות וגם לא "על משפטים בל ידעום", אלא מן החיוב במקרה כזה, שלא ישונה יותר, לעשות באמצעות הרופאים ורפואות כל מה שניתן לעשות כדי להאריך את החיים ככל כמה שהם, וכמובן להשתדל יחד עם זאת להשקיע את יסוריו ככל מדת האפשרות על ידי נתינת תרופות וסמים מרגיעים לסוגיה השונים.

הנה בדבר אם יש אנשים חולים כאלו שאין ליתן להם איזה מיני רפואות להאריך חייהם קצת יותר, הנה מפורש בכתובות ריש דף ק"ד בעובדא דפ טירתו של רבי דבעו רבנן רחמיהוועילה תפלתם שלא ימות אבל לא שיתרפא וכשראתה אמתיה דרבי שקמצטער טובא אמרה יהי רצון שיכופו עלי ונים את התחוננים ולא הוה שתקי רבנן מלמבעי רחמי, שקלה כוזא שדיא מאיגרא לארעא אישתיקי מרחמי ונח נפשיה דרבי, ונקט זה הגמ' לאשמו עינן שאיכא לפעמים שצריך להתפלל על האדם כשמצטער ואין מועילין מיני רפואותלרפאותו, והתפלול שיתרפא לא נתקבלו, שצריך להתפלל על יו שימות, כי אמתיה דרבי היתה חכמה בדיני התורה והיו למדין ממנה רבנן לפעמים, ועיין בר"ן נדרים ריש דף מ' ע'להא דמפרש הגמ' הא דר' דימ י דהוא אמר כל שאינו מבקר חולה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות, כתב דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה וא"א לו שיחיה, כדאמרינן בפרק הנושא דכיון דחזאי אמתיה דרבי דקא מצטער אמרה יה"ר שיכופו העליונים את ה תחוננים כלומר דלימות רבי, ומש"ה קאמר דהמבקר את החולה גורם לו שיחיה היינו שמועיל בתפלתו אפילו לחיות שזהו ברוב החולים וזהו שצר יך המבקר להתפלל ברובא דרובא פעמים, ומי שאינו מבקראצ"ל שאינו מועילו לחיות אלא אפילו היכא דאיכא ליה הנאה במיתה אפילו אותה זוט רתי אינו מהנה, הרי דהר"ן מביא לדינא הא דהתפללה אמתיה דרבי לבסוף כשראתהצעריה דרבי טובא ותפלות דרבנן לא מתקבלות לרפאותו לגמ רי ואף לא להקל יסוריו אלא שיחיה כמו שהוא ביסוריו, ומפרש גם בדר' דימי שלפעמים צריך המבקר להתפללשימות כשרואין שא"א להחולה ש יחיה ויש לו יסורין, ובאינשי כה"ג שהרופאים מכירין שא"א לו להתרפאות ולחיות, ואף לא שיחיה כמו שהוא חולה בלא יסורין אבל אפשרליתן ל ו סמי רפואה להאריך ימיו כמו שהוא נמצא עתה ביסורין, אין ליתן לו מיני רפואות אלא ינחום כמו שהם, כי ליתן להם סמי רפואה שימות ע"ז ו כן לעשות איזה פעולהשיגורם לקצר אפילו לרגע אחת הוא בחשיבות שופך דמים, אלא שיהיו בשב ואל תעשה, אבל אם איכא סמי מרפא שיקילו היסורין ולא יקצרו אף רגע מחייו צריך לעשותכשעדיין אינו גוסס .

התחלת לבקש ביאור נוסף על התשובה שכתבתי לד"ר רינגל וד"ר יעקבוביץ (ונדפסה לעיל סי' ע"ג), ובאמת לא ראיתי הנחיצות ליתר ביאור בזה, שלא היה מובן לי היכן ראה כתר"ה מקום ששייך לטעות שהרי הדין שכתבתי הוא דין מבואר ופשוט, שאם אין יודעין הרופאים שום רפואה לא רק לרפאותו אלא אף לא להקל היסורין, אלא להאריך קצת חייו כמו שהן בהיסורין, אין להם ליתן רפואות כאלו. שהרי ככה"ג חזינן מעובדא דרבי (כתובות ק"ד ע"א) שלא הועילו רבנן בתפלתם שיתרפא וגם לא לסלק יסוריו אלא שהועילה תפלתם שלא ימות ויחיה בהיסורים כמו שהם כל זמן שמתפללין, אמרה אמתיה דרבי שהיתה חכמה בתורה יה"ר = יהי רצון = שיכופו העליונים את התחוננים, וכשראתה שלא הועילה תפלתה מחמת שלא פסקו רבנן מלמבעי רחמי עשתה מעשה להשתיקם מתפלתם בשבירת כוזא ונח נפשיה, ומשמע מהגמ' שהובא זה להורות הלכה

ששפיר עשתה וכדאיתא כן בר"ן בנדרים ריש דף מ' שכן סובר ר' דימי כמעשה דאמתיה דרבי, ופסק כן לדינא שכשלא מועיל התפלה להתרפאות ולהקל היסורין יש להתפלל שימות מאחר שזהו טובתו.

ואף שלא שייך למילף לענין תפלה שאין תפלותינו מתקבלות כל כך וליכא ראייה ממה שחזינו שלא הועילו תפלותינו להתרפאות ולהקל מהיסורין ואין לנו להתפלל בשביל זה להיפוך שימות ח"ו, יש לנו למילף לחולה שהרופאים אין יודעין שום רפואה לרפואתו ואף לא להקל היסורין רק שיודעין מרפואה להאריך קצת חייו בהיסורין כמו שהם עתה שאין ליתן רפואות כאלו

ופשוט שכן סובר הרמ"א ביו"ד סימן של"ט סעיף א' שמתיר וגם מצריך להסיר דברים המעכבין יציאת הנפש אף שנמצא דגורמין שימות באיזה זמן קטן קודם, דפשוט שהוא מצד היסורים שיש להגוסס בזה, דבליכא יסורין הא ליכא שום טעם שיתירו אף לסלק דברים המעכבין ליציאת הנפש, אלא אדרבה היה לנו לחייב גם להכניס. אלא ודאי שהוא מצד היסורין שיש להגוסס בזה. ואף אם נימא שליכא חיוב מהקרא דורפא ירפא בכה"ג שלא שייך שיתרפא אלא להאריך ימיו כשהוא חולה לאיזו שעות ואף לימים כשא"א לרפאותו וגם לא לסלק היסורין או כשליכא יסורין מאחר דהקראי בסתמא איירו באפשר להתרפא וליילך על משענתו ואולי אין למילף מזה לרפאות כשליכא יסורין וכשלא שייך שיתרפא, מ"מ כשאין לו יסורין למה לנו להשתדל אף רק בסלוק דברים המעכבין יציאת הנפש, אלא ודאי דהוא משום דאית לו להגוסס איזו יסורין בעכוב יציאת הנפש, והיה בודאי לרבותינו הרמ"א והקודמים לו קבלה בזה. והוא נכון ואמת לדינא.

וכן אסור לגרום למת שימות מהרה, כגון מי שהוא גוסס זמן ארוך ולא יוכל להפרד, ז אסור להשמש הכר והכסת מתחתיו, ב <מכח שאומרין שי שנוצות מקצת עופות שגורמים זה וכן לא יזינו ממקומו. וכן אסור לשום מפתחות ב"ה תחת ראשו, כדי שיפרד. אבל אם יש שם דבר שגורם עכוב יציאת הנפש, כגון שיש סומך לאותו בית קול דופק כגון חוטב עצים או שיש מלה עללשונו ואלו מעכבים יציאת הנפש, מותר להסירו משם, דאין בזה מעשה כלל, אלא שמשיר המונע) הכל בהגהת אלפסי פרק אלו מגלחין

ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליוני' מבקשין את רבי והתחונני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחליץ תפילין ומנח להו ומצטער אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחוננים ולא הווי שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי

יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא משלי יב יח

A ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא

B אמרה עליוני' מבקשין את רבי והתחונני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים

C כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחליץ תפילין ומנח להו ומצטער

B אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחוננים

A ולא הווי שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי

On the day when Rabbi died the Rabbis decreed a public fast and offered prayers for heavenly mercy. They furthermore , announced that whoever said that Rabbi was dead would be stabbed with a sword. Rabbi's handmaid ascended the roof and prayed: 'The immortals desire Rabbi [to join them] and the mortals desire Rabbi [to remain with them]; may it be the will [of God] that the mortals may overpower the immortals'. When, however, she saw how often he resorted to the privy, painfully taking off his tefillin and putting them on again, she prayed: 'May it be the will [of the Almighty] that the immortals may overpower the mortals'. As the Rabbis incessantly continued their prayers for heavenly mercy she took up a jar and threw it down from the roof to the ground. For a moment, they ceased praying and the soul of Rabbi departed to its eternal rest.

דרבי ע"י מעשה באו וע"י מעשה הלכו ע"י מעשה באו מאי היא דהוא עגלא דהווי קא ממטו ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין וע"י מעשה הלכו יומא חד הווי קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הווי שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו אמר לה שבקינהו כתיב (תהילים קמה) ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה

מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו וביאוהו וכרכוהו בס"ת והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי מי שמבקש עלבונה של ס"ת הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידי רבי מה אתה רואה אמר להן גליון נשרפין ואותיות פורחות אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלצטונירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו יצאה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצאה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים